Constitutiones et consuetudines Congregationis Hispanicae

Ut iam diximus, Constitutiones Congregationis Hispaniae an. 1573/80 in codicem redactae, annis demum 1687, 1723 et postremo 1763 revisae sunt.[39]) Quae constitutio, pro Ordine nostro adeo est singularis, et propter magnum suum vigorem tanti momenti pro historia illius, ut eam succincte exponere velimus, eo vel magis, quod eatenus nemo hoc fecerit.[40])

Congregationis gubernium erat rigide centralizatum, ad modum ordinum mendicantium. Summa potestas erat penes Capitulum Generale, omni triennio Retortae, Dominica quarta post Pascha vel circa celebratum.[41]) Capitula vel coadunationes intra triennium celebratae vocabantur Capitula privata, si superiores maiores tantum intererant („Junta del Reformador General"), vel Capitula Intermedia sive privata sollemnia, quae eodem modo celebrabantur ac generalia. Tale intermedium praecessit anno ante omne Capitulum Generale. In quo Abbas Generalis rationem reddere solebat de statu Congregationis, et statuebantur Sermones et actus theologici in ipso Capitulo Generali habendi. In omni Capitulo Generali mutabantur officia et munera. Triennia erant fixa,

[37]) Propter verba Christi: „Desiderio desideravi manducare vobiscum" (Luc. 22, 15)

[38]) Necrol. Toro 26. VII. - Iam quinquennio post, primus Hispanus post exstinctionem Congregationis vestitus est Averbodii, quae abbatia habet hodie duos Hispanos, unicos in Ordine.

[39]) AHN Aguilar Libr. 9466/67.

[40]) Auctores Ordinis nonnisi per transennam de hac quaestione tractant: GRASSL 70/72, PETIT 102/03

[41]) Ab anno 1687 etiam in alio conventu potuit celebrari, quod vero raro accidit. Solebat fieri intra menses Aprilis et Junii.

ELENCHUS

ergo an. 1573, 1576, 1579 et ita porro usque ad an. 1807, quando ordo eorum perturbatus est per suppressiones an. 1809 et 1820. Ultimum triennium coepit an. 1833. Si officialis quidam interim obierat, alius triennium pro eo debebat complere. Officia iam exponemus secundum ordinem praecedentiae:

Abbas Generalis etiam vocabatur „Pater Provincialis" (— 1594), „Reformator Generalis" (ab an. 1600) vel „Pater Religionis". Praeter annos 1642—48 erat idem ac abbas de Retuerta. A Capitulo Generali electus, potestas eius erat nihilominus restricta: praefiniebat tempus et locum Capitulorum, poterat punire definitores delinquentes, visitare abbatias, alternatim cum Visitatoribus Generalibus, et nominare praedicatores maiores et lectores theologiae moralis in singulis domibus. Abbas Generalis haud poterat esse filius[42]) ipsius domus, ad quam pertinuerat praedecessor, reeligi non poterat nisi post duo triennia, nec fieri Vicarius Generalis, aut Definitor, ante triennium unum peractum. Abbates quondam Generales poterant eligere domicilium suum ad libitum, obtinebant titulum „Magistri Generalis" et debebant interesse Capitulis ad vitam.

„Reverendissimum Definitorium" consistebat in ipso Capitulo Generali octo membris: scilicet quatuor definitoribus triennii elapsi, et quatuor neoelectis. Definitorium erat summa auctoritas juridica in Congregatione, cui erat etiam submissus Abbas Generalis. Nominabat abbates, Secretarium Ordinis et „judices in causa expulsionis"[43]), illis immediate subditos. Post Capitulum Generale vero quatuor Definitores tantum fungebantur. Triennio elapso, ad quodcumque aliud munus erant eligibiles. Definitor aetate dignissimus tenebatur convocare reliquos, quod omni tempore poterat.

Vicarius Generalis (ante an. 1600: Vicarius Provincialis). Defuncto Abbate Generali, ipso facto triennium eius complebat. Usque ad an. 1621 debuit esse abbas, abhinc suffecit eum fuisse abbatem. Non poterat esse filius eiusdem domus ac Abbas Generalis praecedens. Post eum tantum veniunt in dignitate:

---

[42]) Loco „professi" alicuius domus, Hispani vocabantur „filii". Officiales quicumque de mandato Capituli saepe in alias domus solebant mitti, sed reliqui de jure manebant in domo professionis suae, nisi forte translationem in aliam postulaverint.

[43]) Tractabant de delictis gravibus, qui demissionem ex Ordine potuerunt justificare.

Abbates singularum domuum. Neque erant benedicti neque consecrati, sed durante triennio suo gaudebant jure pontificalium[44]). Debebant iam sexdecim esse annos in Ordine. Ex filiis uniuscuiusque conventus duo tantum abbates poterant eligi. In eadem domo reeligi poterat abbas, triennio uno elapso. Si aliquis, de dispensatione S. Sedis, functus erat duobus trienniis successive, debebat intercalare aliquot menses ut praeses, quod accidit raro. Abbas pro suo triennio reddebat rationem Capitulo Generali per libros computus[45]). Nec poterat vendere bona quaecumque, neque concedere capellanias vel patronatus absque licentia definitorii. Neque habitabat sumptuosam praelaturam, ut alibi solebat, sed simplicem „cellam abbatialem" intra clausuram. Singulare munus habuit

Abbas de „Belpuche". Quae abbatia, ad Circariam Gasconiae spectans, numquam se voluit adiungere Congregationi, non obstante mandato pluries expresso a rege, et admonitione iterata ex parte Congregationis. Annis 1687/1715 Bellipodium recalcitranter quidem erat aggregatum, sed neque tunc voluit accipere abbates a Capitulo Generali nominatos. Ad vindicandam ergo illam canoniam continuo rebellem, et praesertim ad demonstrandum jus nominationis abbatum, Congregatio ab an. 1630 omni triennio constituit abbatem - licet mere titularem - de Bellipodio, qui haberi poterat quodammodo pro „coadjutore generali" eius. Habuit abbas iste jus pontificalium ab anno 1657. Resedit in qualibet domo ad libitum suum, et erat obedientiae praelati localis subditus.

Praesides. Abbate quodam defuncto vel deposito, infra 6 menses eligendus erat praeses, seu „presidente". Si tempus usque ad proximum Capitulum non erat nimis breve, mox nominari solebat abbas completurus triennium. Praesides, qui quoad omnia vices gerebant abbatum, debebant esse iam 12 annos in Ordine. In parthenonibus vocabantur „presidentas".

Quatuor Magistri Generales maximo habiti sunt in honore. Generatim erant viri de Congregatione optime meriti, saepe aetate provecti. Concedebant canonicis Ordinis jurisdictionem ad confessiones audiendas, et instituebant examina. Haud raro iterum iterumque in munere confirmati, titulum, saepe dignitate „Patris religionis" auctum, retinuerunt ad vitam. Ab anno 1687, Magistri Generalis debuerunt esse ex canoniis diversis. Praeterea, etiam aliis religiosis bene meritis concedebatur titulus Magistri ad vitam, praesertim lectoribus.

---

[44]) Anno 1604, episcopus Abulensis hoc ius vocavit in controversiam contra abbatiam Sti. Spiritus. Ortus est processus, in quo praevaluit Ordo, et Nuntius Apostolicus ius confirmavit abbatibus universae Congregationis.

[45]) Tales „Libros de Arco" et „-de Troxo" permulti supersunt in AHN, de omni fere canonia, probantes abbates generatim optime administrasse res oeconomicas.

Lectores etiam maximo honori habebantur. Lectores Theologiae in Collegio et in Universitate Salmanticensi, titulo „Magistri" aucti, erant ex gravissimis personis in Congregatione. Sed etiam in omnibus aliis abbatiis, institutum erat studium, et erant Lectores graduati. Si aliquis Lector dederat 12 cursus annuos Theologiae vel „Artium", quae complectebantur et philosophiam, erat „jubilarius" ad vitam. Lectores, qui stricte adigebantur doctrina Sti. Thomae, solebant denuo confirmari in munere suo a Capitulis.

Praedicatorum genus erat numerosum in Congregatione. In omni canonia varii erant religiosi, hoc munere in ecclesia abbatiali fungentes. Distinguebatur inter Praedicatores generales perpetuos (duo), et triennales (quatuor), qui tenebantur interesse Capitulis[46]). Si aliquis ex eis per 18 annos praedicaverat, eo ipso erat „Praedicator Jubilarius" ad vitam, qui titulus et aliis concessus est „ad honorem". Ita in omni abbatia aderant praedicatores multi, quorum dignissimus nominabatur „Praedicator maior". Sicuti Lectores, et Praedicatores gaudebant magnis privilegiis et exemptionibus[47]). Ratione praecedentiae, Praedicatores generales perpetui hic sunt inserendi, triennales autem infra post Socium Abbatis Generalis.

Duo Visitatores Generales solebant peragere visitationes canonicas. In hac re, Congregatio habuit zelum exemplarem: quolibet enim triennio duae visitationes fiebant in unoquoque monasterio, altera per Visitatores Generales, altera per Abbatem Generalem[48]). Usque ad annum 1599, visitatores isti erant abbates actu, quod exinde fuit exclusum. Dein munus potuerunt cumulare cum officiis Magistri Generalis aut Lectoris, et debebant fuisse aut abbates, aut Definitores, aut Magistri, aut Lectores.

Secretarius Abbatis et Capituli Generalis (sive „secr. Ordinis") eligebatur a Definitorio. Sine secretario, Abbas Generalis nullum valide poterat promulgare decretum.

Socius Abbatis Generalis (Padre Compañero). Non erat abbas, et cum Abbate Generali assistebat visitationibus faciendis, nullam

[46]) Praedicatores etiam saepe signabant et sigillabant documenta magni ponderis loco abbatis, vel alterius superioris.

[47]) Erant exempti v. g. a. choro nocturno; ad Primam et ad Missam Summam tenebantur nonnisi diebus festivis. Praedicatores per duas hebdomadas ante sermonem eximebantur penitus a choro.

[48]) Pro Urdax suffecit unica visitatio. Idem dic de Bellipodio, quod non recepit visitatores, nisi interdum inter annos 1687 et 1715. Pro Retuerta, Capitulum Generale nominabat omni triennio duos visitatores speciales, ex abbatibus.

tamen habens potestatem, nisi quam Abbas Generalis ei voluerit impertiri.

Procuratores Generales. Alter residebat Matriti, alter Vallisoleti, ab anno 1639, ad gerenda negotia Congregationis apud gubernium regium[49]). Bursarius Capituli Generalis (Gastador del Capitulo): officium creatum an. 1762, ad administranda expensa Capitulorum.

Chronista, saepe vocatus „coronista". Tenebatur redigere relationem de omni Capitulo, quae expensis Congregationis dein prelo mandabatur[50]). Habebat accessum liberum ad omnia archiva Ordinis.

Duo Collectores. Colligebant eleemosynas, haud secus ac mendicantes, et accipiebant proventus ex auctionibus post mortem (almoneda), de quibus infra. Quae omnia applicata sunt Congregationi.

Prior Retortae speciali honore circumdabatur, et gerebat titulum „Decanus Religionis". Speciales obligationes videtur non habuisse. Quibus accesserunt officiales „extraordinarii": Praedicator Aulae Regiae, qualificatores et consultores „Sacri Officii Inquisitionis", consultores gremii regii pro dogmatizatione Immaculatae Conceptionis BMV, et varii titulati ad honorem. Qui omnes[51]) praeter lectores, praedicatores communes, et titulatos ad honorem, tenebantur adire Capitulum Generale, maior pars eorum, sicut haud pauci religiosi graduati, habuerunt titulum „Paternidad", et jus sedendi ad mensam transversam, in qua alibi solus praelatus sedere solet. Ab anno 1674 sequentes erant „Reverendissimi": abbates, definitores, vicarius generalis, visitatores generales, lectores jubilarii, Magistri Generales, et Praedicatores Generales perpetui.

In conventibus, praeter officia in Ordine consueta, plura addebantur nova, ita ut omnis fere religiosus habuerit quoddam munus. Provisor vocabatur „procurator", cui assistebant 2 depositarii ad administranda deposita religiosorum, 2 administratores bonorum exteriorum, 1 dispensarius, qui tradebat victualia culinae; 1 refectorarius, 1 „arquero" et 1 „trojero"[52]). Inveniebantur bini bibliothecarii, archivarii, sacristae et consiliarii abbatis, distinguebatur inter magistrum hospitum principalem (pro recipiendis nobilibus) et communem. Pro re graviori, Abbates convocare

---

[49]) De procuratore Romae, qui non videtur fuisse continue in functione, et qui non interfuit Capitulis, vide supra .

[50]) Pauca tantum exemplaria supersunt hinc inde dispersa in AHN.

[51]) Elenchus officiorum, quem exposuimus, saepius invenitur in AHN, fuse v. g. in Libros Retuerta 16564.

[52]) Quodammodo scribae aut secretarii abbatis pro administratione.

solebant conventum integrum in cellam suam, aut in refectorium, ad conferendum de rebus monasterii. Unusquisque habebat ibi vocem ad minus consultativam, in rebus oeconomicis immo donati et conversi. Paupertatem completam, iam a saeculo XIII derogatam, ne reformatores quidem ausi sunt redintegrare. Viguit igitur peculium. De haereditate religiosorum ducenteni ducati applicabantur pro missis, reliqua addicebantur Congregationi. Ea quae reliquerant fratres defuncti in cellis suis, in conventu publica auctione venumdabantur aliis confratribus (almoneda), lucrum addicebatur communitati. Statuta interdixerunt possessionem bonorum mobilium et immobilium[53]), religiosis tamen licebat, pecuniam aliis locare, sed absque usura.[54])

Statutum erat, quod religiosi numquam sint pauciores quam 13 canonici professi in singulis monasteriis, qui numerus saec. XIX non iam potuit teneri ubique. Candidati ter debebant petere admissionem in novitiatum, qui admittebantur tantum si erant 18 (conversi: 25) annorum, et si Abbas Generalis, commissio ad hoc convocata et conventus totus toties erant concordes. Nomina religiosa vero non concedebantur nisi raro: hinc inde nomina Sanctorum Ordinis tantum. Titulus religiosorum simplicium erat: „Fray", canonicorum: „Padre Fray". Novitiatus erat duorum annorum, sub duobus magistris: altero morum, altero grammaticae. Studium theologicum interrumpebat tertius annus novitiatus, scilicet „tertiatus", in alia domo peragendus. Anno 1575, abbatia Vitensis designata est in novitiatum communem, quo peracto, clerici professi mittebantur in Retortam. An. 1601 decretum est, quod omnis abbatia denuo habeat novitiatum, ab anno 1756 autem maiores tantum. Anno 1804, sequentes fuerunt assignatae in hunc finem: Aguilar (cuius loco an. 1827: La Caridad); La Vid, Bujedo, et Retuerta (cuius loco an. 1830: Ibeas). Studium erat ordinatum diligentissime. Studium supremum, ad gradus acquirendos, erat Salmanticae. Praeterea omnis abbatia habuit suum studium domesticum, et extabant studia communia, quae saepe ab uno loco in alium sunt translata: studium artium (philosophia) verbi gratia transfertur an. 1830 ex Ibeas in Aguilar, theologia moralis collocatur an. 1726 in Medina, anno 1756 vero in S. Pelayo de Cerrato. Theologia scholastica an. 1660 transfertur ex Avila in Villamayor, an. 1662 in Medinam, an. 1756 denuo ex Avila in Vallisoletum, an. 1830 in Retuerta[55]).

De cura parochiali iam sumus locuti. Initio, reformatio statuit omnes „priores parochiales" revocare ad claustra, et illis substituere vicarios

[53]) *Constitutiones O. Praem.*, Ed. Valladolid 1679, nr. 127

[54]) *Acta Cap. Gen.* 1666, Libr. Retuerta 16564

[55]) Qui elenchus evidenter non est completus

saeculares. Quod partim tantum potuit exequi, et iam paulo post denuo coepit fratres exponere, cautissime tamen et cum restrictionibus. Perpaucos „prioratus“[56]) religiosis suis administrabant singulae abbatiae: Aguilar, Ibeas et Bujedo 3—5, Retuerta 2, reliquae autem unum vel nullum. Anno 1726 decernitur, ut in prioratibus non sint communitates, sed unus vel duo canonici tantum, qui ab anno 1638, bis vel ter in anno debebant se praesentare in monasterio, et qui ab an. 1653 omni triennio erant mutandi. Quod vero non diu est factum. An. 1687 inculcatur, quod prioratus non possint concedi nisi membris Ordinis. - Moniales a Nuntio Ormaneto episcopis subditae, anno 1578 a Congregatione in vanum sunt vindicatae[57]), sed illa mox sua sponte asceteriis renuntiavit, et abhinc nullum habuit commercium cum illis. Anno 1627 decrevit Capitulum, ut fratres nullo modo in parthenonibus assumerent officia. In posterum autem interdum fuit concessum in Toro. Ultimum decretum ultimi Capituli Congregationis, anno 1835, statuit, pro defunctis sororibus asceterii Stae. Sophiae eadem servitia esse praestanda ac pro confratribus. In maioribus abbatiis tantum officium recitabatur media nocte, praeter abbatias Matritenses, et S. M. de Caritate, quae habebat privilegium. Extabant tamen multae exemptiones a choro. - Post suppressionem, Congregatio adhuc elegit sibi praesides[58]).

DE ARCHIVIS

Archiva monastica in Hispania concinnata sunt in „Archivo Historico Nacional“ (AHN) Matriti. Numeratio ibi saepe fuit mutata et reformata, ordo non est aptus, ideo citatio variat et est difficilis. Quae ad nos attinent, inveniuntur in sectione „Clero“, secundum provincias distincta. Nos autem in citatione tantum adducimus nomen monasterii, quod satis est. Archivalia ordinata sunt secundum quatuor categorias:

Pergaminos (Perg.)	=	chartae pergamenae omnium saeculorum
Libros (Libr.)	=	archivalia quaecumque religata in forma librorum

[56]) Aequiparata sunt omnino, sub hac designatione, monasteria suppressa an. 1576, prioratus antiqui (Almazan), curiae, et parochiae iam antiquitus quibusdam abbatiis incorporatae. Numerus ecclesiarum administratarum, quas praebet HUGO pro singulis abbatiis, se refert ad medium aevum, et insuper implicat parochiunculas minutas, quae potius erant capellae succursales, et quibus excurrendo solebant deserviri.

[57]) Quidam cardinales se opposuerunt (MS Vid 1 bis fol. 187)

[58]) Ultimus abbas de Bujedo, Isidorus Crespo, an. 1855 erat praeses Congregationis (Arch. Paroch. Urdax)

Codices (Cod.) = item MSS pretiosa mediaevalia

Papeles (Pap.) = archivalia papyracea, in fasciculos distincta

Ingens archivum de Simancas, depositum celebre archivorum Gubernii Regii, multa etiam continent dispersa de monasteriis, sed quoad minorem partem hactenus sunt ordinata et catalogizata. Sectores eius, quae ad nos attinent, sunt sequentes[59]):

CR	Consejo Real	RGS	Registro General del Sello
DGR	Dirección General de Rentas	SE	Segretaria del Estado
		SENR	Segretaria del Estado, Negociaciones de Roma
MP	Mercedes y privilegios		
PR	Patronato Real	SGJ	Secretariado de gracia y justicias

Archiva episcopalia sunt ditissima quidem, sed generatim non ordinata, et vix patet ad ea accessus. Archiva provincialia (Delegación de Hacienda, Arch. Del. Hac.) pariter sunt magni momenti, sed cum ordinata sint non secundum materiam, sed chronologice et secundum notarios qui diplomata scripserunt, vix sunt utilia. In Lusitania, archiva monastica coadunata sunt in „Archivo da Torre do Tombo" Ulissipone. Intricatissime sunt ordinata, et eatenus nihil fere de materia nostra in eis est inventum.

Maximi momenti est Archivum monasterii Vitensis (Arch. Mon. de La Vid). Consulendae sunt etiam duae Bibliothecae Matritenses, manuscriptis ditissimae: Biblioteca Nacional (BN), et Bibl. de la (Real) Academia de Historia (BRAH). In Bibl. del Escorial Praemonstratensia inveniuntur fere nulla. Extant pariter multa archivalia in manibus privatorum. — Cartularia vocantur in Hispania „Becerro".

NOTA

In Hispania, usque ad finem saec. XIV computabatur secundum „aeram Caesaris", a quo deducendi sunt 38 anni; ita ut „aerae 1300" correspondeat annus Christi 1262. A saeculo XIII promiscue ambae computationes adhibebantur, in diplomatibus interdum desunt voces „era" aut „anno Domini", ideo saepius minime constat, quaenam est intelligenda.

---

[59]) Generalia de Ordine, plerumque de reformatione an. 1567/72: PR fasc. 23, 33/36, 38/41, 44, 46; SE K 1662 (D 21) anno 1699; SENR 906/07, 910; SGJ 643.

FONTES

AEE — *Archivo de la Embajada de España cerca de la Santa Sede:*
I. *Indice analitico de los documentos del Siglo XVI,* edd. L. SERRANO Roma 1915
II. item, *siglo XVII,* edd. F. POU Y MARTI, Romae 1937
III. item, *siglo XVIII,* edd. idem, Romae 1921
IV. item, *siglo XIX,* edd. idem Madrid 1935
V. *Indice analitico de los Codices de la Biblioteca contigua al Archivo,* edd. idem, Romae 1925 (cf. I/V sub indice)

CEPIE — *Academia de la Historia. Colección de escritores y privilegios de las Iglesias de España.*

Constitutiones Ordinis Praemonstratensis, provinciae hispanicae, Ia ed. Medina del Campo 1580, IIa ed. Valladolid 1679, IIIa Segovia 1708

M. FEROTIN, *Recueil des chartes de l'Abbaye de Silos,* Paris 1897

E. FLOREZ, *España Sagrada. Teatro geografico historico de la Iglesia de España,* 52 voll. et 2 voll. indices, Madrid 1747/1917

R. MENENDEZ PIDAL, *Documentos linguisticos de España,* Madrid 1919

PMH — *Portugalliae Monumenta Historica,* Lisboa 1858 sq.

CArl — L. SERRANO, *Cartulario de San Pedro de Arlanza,* Madrid 1925

CDMoral — IDEM, *Fuentes para la Historia de Castilla,* I. *Colección diplomatica de S. Salvador de El Moral,* Puntos de Venta 1906

CDiplSS — IDEM, *Correspondencia diplomatica entre España y la Sta. Sede,* 4. voll. Madrid 1914 (cf. indices)

CInfC — IDEM, *Cartulario del Infantado de Covarrubias,* Silos 1907

ObBCP — IDEM, *El Obispado de Burgos y Castilla primitiva,* Burgos 1935

Ind. Doc. — (VIGNAU), *Indice de los documentos de los monasterios suprimidos, que se conservan en el Archivo de la Real Academia de la Historia, publicado de orden de la misma.* — Madrid 1861 (continet La Vid, nil amplius publicatum est)

Fontes nondum publicati:

BN Paris, MS Espagnol 550: *Testamento de la Ynglaterra por el P. D. José Moronta, Canonigo Premonstratense* (XVIII s.)

Fr. BERNARDO DE LEON, *Chronica general del Orden blanco, que por otro nombre es llamado de Nra. Señora de Premonstre, fundato per el glorioso patriarca San Norberto. Libro quinto* (cetera non iam inveniuntur) — Arch. del Monasterio de La Vid.

MSVid 1 bis — E. de NORIEGA, *Notitiae historicae, et collectanea, a dicto abbate collata ad usum abbatis Ch. L. Hugo* (Historia canoniarum et refor-

mationis, catalogus virorum illustrium Ordinis in Hispania) — Arch. del Monasterio de la Vid. MS 1 bis. Idem, in MS 1775/1000 BMun Nancy.

MSVallad. D. de VERGARA, *Historia de la Religion candida de canonigos reglares Premonstratenses, sobre la reforma que de ella hizo, y extinzion que de ella quiso hazer la Magestad D. Phelipe II rey de las Españas* (Bibl. Univ. de Valladolid, MS 336, I vol.)

MS Madr IDEM, *Historia de lo sucedido en la Religion candida Premonstratense, en tiempo de la Catolica Magestad de el gran monarca Phelipe IIo*, 2 voll. fol. non paginata, an. 1568/93, Bibl. Real Acad. Historia Madrid 11-1-5. Est alia copia MS praecedentis. Idem invenitur, aliquatenus succinctum, in MS Vid Libros 18 et 20 (Arch. Mon. La Vid); MS Vid 1 bis pp. 112/57 (ibid.); et apud *Memorias del Monasterio de Bellpuig de las Avellanas* (BCentral de Barcelona II 12 sq.)

Bibl. Munic. de Laon, MS 538 I, ff. 441/593

Monumentos historicos del monasterio de S. Maria de Retuerta, ca. 1786. (MS praestantissimum, in manibus proprietarii abbatiae de Retuerta an. 1924, a. F. ANTON partim publicatum in *Rev. Historica de Valladolid* 1924, nunc non iam invenitur)

LITTERATURA

M. F. ANTON, *Monasterios medievales de la provincia de Valladolid*, 2a ed. Valladolid 1942

BHN (N. ANTONIO), *Bibliotheca Hispana Nova, sive Hispanorum scriptorum notitia.* la ed. Madrid 1783; 2a: 2 voll. ibid. 1788. Index II 525, 639.

A. S. d' AZEVEDO BARBOSA, *Portugal antigo e moderno*, 12 voll. Lisboa 1873/90

Ant. Esp. P. BERGANZA, *Antigüedades de España*, 2 voll. Madrid 1719/21, pp. 100, 174

Cat. Mon. Palencia *Catalogo monumental de la Provincia de Palencia, por la Comisión provincial de monumentos historicos y artisticos*, 4 voll. Palencia 1930

A. COSTA, *Dicionario corografico de Portugal*, 12 voll. Porto 1949

G. Gonzalez DAVILA, *Theatrum Ecclesiarum*, Madrid 1547

ESPASA *Enciclopedia universal ilustrada europeo-americana*, 72 voll., edd. J. ESPASA y hijos, Barcelona 1904/34

PP. de GARMA y SALCEDO, *Theatro Universal de España*, Madrid 1738 (de Congregatione Hispanica II 383/90)

GEPort *Grande Enciclopedia portuguesa e brasileira*, 36 voll. (nondum finitum) Lisboa/Rio de Janeiro 1949 sq.

A. HUBER, *Spanien und die Prämonstratenserkultur des Barock (Historisches Jahrbuch* LXXII, 1953, pp. 349/78)

V. LAMPEREZ Y ROMEA, *Historia de la arquitectura cristiana española en la edad media*, 2. voll. Madrid 1908/09

P. MADOZ, *Diccionario geografico, historico y estadistico*, 16. voll. Madrid 1849

Mon. Esp. *Centro de Estudios Historicos, Fichero de Arte Antiguo . Monumentos Españoles. Catalogo de los declarados nacionales.* — 2 voll. Madrid 1932

MUÑOZ, *Biblioteca historica de España*, Madrid 1856

IDEM, *Diccionario Geografico de España*, Madrid 1860

DAMC E. de NORIEGA, *Dissertacio apologetica mariano - candida, in qua de constanti revelatione candidi habitus Praemonstratensis per Deiparam, de Immaculatae Conceptionis B.M.U. antiquo Praemonstratensium cultu. De marianis ecclesiis, et specialibus cultoribus Norbertinis, ad Rmum. Abbatem Lud. Carolum Hugo, ordinis historiographum.* Salamanca 1723.

IDEM, *Dissertacio historica de Sto. Dominico de Guzman, Ordinis Praedicatorum Patriarcha, canonico regulari Augustiniano - Praemonstratensi, in observantissimo monasterio Stae. Mariae de La Vid.* — Salamanca 1723.

J. ORTEGA RUBIO, *Los pueblos de la provincia de Valladolid*, 2. voll. Vallad. 1895

A. PONZ, *Viage de España, en que se da noticia de las cosas mas apreciables, y dignos de saberse que hay en ella.* 18 voll. Madrid 1747/94

SAS J. M. QUADRADO, *España, sus monumentos y artes, su naturaleza y historia. Salamanca, Avila y Segovia.* — Barcelona 1884

VPZ IDEM, *Valladolid, Palencia y Zamora* — ibid.

R. REVILLA VIELVA / A. TORRES *MARTIN, Arte romanico palentino. (Publicaciones de la Institucion Tello Tellez de Meneses* nr. 11, 1953)

F. C. SAINZ DE ROBLES, *Monasterios de España*, Madrid 1953

P. José de SIGÜENZA, *Historia de la Orden de San Jeronimo*, Ia ed. 2 voll. Madrid 1600, 2a ed., edd. J. C. GARCIA, Madrid 1907/09. Vide ibi II 168/70

D. TAMAYO SALAZAR, *Anamnesis sive commemorationes Sanctorum Hispanorum*, Lugduni 1655 (III 454/56 continent poemata panegyrica de S. Norberto, et catalogum circariae Hispaniae)

E. VALVEKENS, *L'Ordre de Prémontré et le Concile de Trente. La Congrégation des Prémontrés d'Espagne (Anal. Praem.* VII 1932, pp. 5/24)

A. ZAK, *L'Ordre de Prémontré en Espagne, en Portugal et en Hongrie* (ROPM XIV, 1912)

BCPMHA *Boletin de la Comisión provincial de monumentos históricos y artisticos de Burgos*, B. 1921 sq. — Ab an. 1947 augetur titulus: ... *y de la Institución Fernán Gonzalez.*

BRAH *Boletín de la Real Academia de Historia, Madrid*

Vide etiam de Ordine in Hispania:

Cat. Factums IV 539 (vide supra II 453)

GOOVAERTS I 14, 24, 26, 27, 28, 33/34, 36, 53, 54, 70, 91, 96, 101, 108, 111, 112, 113, 135, 141, 209, 239, 242, 256, 262, 290, 291, 293, 294, 319, 320, 397, 404, 421, 508, 534, 535, 543, 574, 582, 594, 607, 627, 637, 638, 639, — II 7, 10, 28, 64, 74, 76, 86, 115, 132, 134, 189, 239, 250, 272, 332, 334, 343, 424, 438, — III 44, 47, 53, 85, 162, 164, 166, — IV 7, 15, 24, 67/72, 82, 83, 111, 164, 211, 218, 227, 296, 313, 339, 347, 358, 370, 374, 375, 381

LEPAIGE 739/48, 968/71

POTTHAST 6305

PRESSUTTI 2568

VALVEKENS *ADDespr (Anal. Praem.* 1955) pp. 153/58

IDEM, *Visit. Can.* II 131, 164

DE NOMINIBUS

Nomina baptismalia et religionis solebamus praebere latine. Atqui in Hispania, hoc est difficile. Diplomatibus infima latinitate conscriptis, iam in fine saec. XII substituuntur castellana, et saeculo sequenti latinum cessat omnino. Multa nomina propria, alibi ignota, vix traducta sunt in latinam, vel sub formis tam variis, ut exteri ea vix possint recognoscere. Ideo damus omnia nomina in lingua vernacula. Aliqua nomina typica sunt: Nunnius (= Nuño, Nuñez. Forma sic terminans indicat: filius Nunnii); Didacus = Diego, Gundisalvus = Gonzalo, -ez; Sanctius = Sancho; Ignatius, Enecus, Innicus = Iñigo; Guterius = Gutierrez; Munnius = Muñoz; Rodericus = Rodrigo; Lupus = Lope, -z; Garcia, Alvaro, Vasco, Velasco, Ruy et Gomez latine non existunt. Ante saec. XIX, in Hispania permulti nomini suo praemittere solebant vocem „de". Quae tum adhibita, tum omissa, nequaquam iam indicat nobilitatem.

VISITATORES CIRCARIAE ANTE REFORMATIONEM

Abbates de Sta. Cruz de Monzon, de Aguilar et de la Vid 1343[60])
Petrus abb. de Aguilar 1400/15
Turibius abb. eiusdem 1432
Abbas de Cerrato, una cum rectore Collegii Parisiensis 1469
Sancho de Aranda, Abb. Vitensis, ante an. 1483

[60]) AHN Pap. Vid 1349

Tussanus abb. de St. Feuillien † 1490 in Burgos
Juan Arceniega abb. de Ibeas 1499
Juan de Colmenares abb. de Aguilar —1511

Abbates de Retuerta et de Charitate 1525
Abb. de Retuerta —1568
Abbas Vitis 1568—73

ITEM CAPITULA PROVINCIALIA

Retuerta 1469
Palencia 1473
Tortoles 1507[61])
Medina del Campo 1525[62])
Segovia S. M. de los Huertos 1525[62])
Retuerta 1540[63]
Retuerta 1568[64])

Series Abbatum seu „Reformatorum" Generalium ab anno 1573

1. Provinciales:

Juan del Puerto 1573/76
Diego de Vergara 1576/79
Jeronimo Calderon 1° 1579/82
Antonio de Tapia 1582/85
Jeronimo Calderon 2° 1585/88
Diego de Mendieta 1° 1588/91
Juan Martinez 1591/94
Juan de Licea 1° 1594/97
Juan Terreros 1° 1597/1600
Juan Franc. Garrido 1600—01

2. Reformatores Generales:

Juan Franc. Garrido 1601/03
Diego de Mendieta 2° 1603—06
Bernardino Lopez 1° 1606/09
Juan Terreros 2° 1609/12
Juan de Licea 2° 1612/14
Leon de Aranibar 1614/15
Felipe Quintanilla 1° 1615/18
Bernardino Lopez 2° 1618/21
Geronimo de Oña 1621/24
Felipe Quintanilla 2° 1624/27
Felipe Bernal 1627/30
Garcia Alvarez Osorio 1630/33
José Azevedo 1633/36
Juan Cornejo 1636/39
Antonio de la Torre 1639/42

---

[61]) Relictum: AHN Perg. Toro S. Sofia 2348
[62]) Item Pap. Vid 1389
[63]) Item Pap. Ciudad Rodrigo 5766
[64]) Item MF Vallad. — Capitula Provincialia, et Generalia Congregationis celebrata sunt Retortae, praeter sequentia: 1573 Segovia, 1579 San Pelayo de Cerrato, 1585 Aguilar, 1591 Ibeas, 1582 et 1594 La Vid, 1720 Segovia, 1741 Villamayor, et alia pauca.

Francisco Real 1642/45[65])
Juan Carrillo Acuña 1645/48
Miguel Solis de Miranda 1° 1648/51
Miguel Merino 1651/54
Manuel Herrera de Tordesillas 1654/57
Miguel Solis de Miranda 2° 1657/60
Juan Salces de Quevedo 1° 1660/63
Francisco Dubal 1663/66
Antonio Bonifaz 1666/69
Juan Salces de Quevedo 2° 1669/72
Juan Sande de Requejo 1672/75
Juan de Julian I 1675/78
Francisco Ramirez 1678/81
José Tellado 1681/84
Barthol. de Echenique 1684/85
Manuel Garcias 1685/87
José de Ocampo 1687/90
Manuel Mancio 1690/93
Juan Giron 1693/96
Juan Perez Carpintero 1696/99
Alonso Prieto 1699/1702
Manuel de Torres 1702/05
Juan Montero 1705/07
Juan Alemán 1° 1707/08
Cristobal Oliveros y Camison 1708/11
Pedro Ramos 1711/14
Juan Alemán 1714/17
Lorenzo del Castillo 1717/20
Manuel Ximenez 1720/23
Juan Perez Galavis 1723/26
Juan de Mayora 1726/29
Norberto Duran 1729/32
Manuel Alonso de Hoyos 1729
José Esteban de Noriega 1732/35
Domingo Lopez de Armentia 1735/38
Francisco Echevarría 1738/40
Franc. Muela y Castro 1740/41
Alonso Barbadillo 1741/44
Mateo Gonzalez 1744/47
José de la Encina 1747/48
Miguel Rodriguez Ximenez 1748/50
Manuel Diez Soto 1750/53
Diego Martinez Soto 1753/56
Alonso Gonzalez de Apodaca 1° 1756/59
Juan Gonzalez de Apodaca 1759/62
Bernabé Ceballos Campuzano 1° 1762/65
Bartolomé de Barrenechea 1765/68
Alonso Gonz. de Apodaca 2° 1768/71
Geronimo Flores 1771/74
Bernabé Ceballos Campuzano 2° 1774/77
Franc. Martin Baz 1777/80
Juan Bengoechea 1780
Lorenzo Lopez Asensio 1780/83
Juan Manuel de Fravega 1783/86

[65]) Hic et successor eius resederunt Vallisoleti, caeteri omnes ab anno 1600 Retortae.

Manuel Fernandez Figueroa 1786
Leonardo Herrero 1º 1786/89
Nicolas Garcia 1789/92
Blas Linares Saavedra 1792/95
Manuel Echevarría 1795/98
Antonio Soto 1798/1801
Rodrigo Orellana 1801/04
Diego Rodriguez Mendo 1804/06
José Enseña 1806/07
Leonardo Herrero 2º 1807/11
Juan Miguel Calo 1814/15
Juan Baez Villaroel 1815/18
Pedro Dominguez Solis 1818/24
José Soto 1824/27
Julian Alonso 1827/30
Pedro Seisdedos Flores 1830/33
Juan Baut. Miguelena 1833/35

Abbates titulares Bellipodienses

Juan Ambr. de Abreu 1664
Barth. Echenique 1675/78
Manuel Marquez Calderón 1696/99
Juan Bueno de Arévalo 1702/05
Juan Bustillo 1711/14
Gabriel Villamar 1717/20
Manuel Recio 1720/23
José Matabuena 1732/35
Francisco Perez Vallines 1747/50
José de la Cruz 1750/53
Pedro Tomil 1783/86
Manuel Hornillos 1786/89
José Carreño 1792/95
Juan Baez 1798/1801
Norberto Diaz 1801/04
Juan Paniagua 1830/33

Inseri nequeunt:

Juan Pacheco y Herrera ante 1689
Alonso Miranda 16 . .
Franc. Alvarez de la Guerra post 1672
Pedro de Ribera 17 . .
Francisco de Llespex † 14. 9. 16 . .
José Velez de Guevara 16 . .
Miguel Valdeyta 17 . .
Franc. Gonzalez ante 1751
Diego Garcia Soto ca. 1687/96
Diego del Solar Toraya inter an. 1666 et 75[66])
Franc. Velazquez ca. 1750/60

[66]) Qui hic supra p. 167 est omittendus.

ELENCHUS